

Pacifisme i desobediència civil

La lluita contra el servei militar va ser pacífica i, malgrat la clandestinitat dels inicis, es va anar popularitzant fins a assolir un important suport social, sobretot quan molts joves que es negaven a servir l'exèrcit van començar a entrar a la presó. Més enllà dels casos, força puntuals, de pròfugs i desertors i d'aquells que falsificaven certificats mèdics o que fins i tot es feien passar per miners —que estaven exempts del servei— per eludir la mili, els grans protagonistes de la desobediència civil van ser els insumisos i objectors.

Text > JOSEP PASTELLS

L'any 1959, dos testimonis de Jehovà es van negar per primer cop a fer el servei militar i van ser condemnats a sis anys de presó. En quedar en llibertat els van tornar a cridar a files, s'hi van negar i de nou van acabar a la presó. El 1971, Pepe Beúnza es va convertir en el primer objector de consciència catòlic i va complir tres anys de

condemna. L'Espanya franquista no entenia que algú rebutgés fer la mili, però la desobediència civil era impareable: el 1977 es va crear el Moviment d'Objecció de Consciència (MOC) i als anys vuitanta van néixer els col·lectius Mili KK. Quan el 1984 es va implantar la prestació social substitutòria (PSS) com a alternativa al servei militar obligatori, no van trigar a sorgir insumi-

sos que es negaven tant a incorporar-se a files com a acollir-se a l'objecció de consciència. El 1995 ja hi havia 200.000 objectors en espera de la PSS. La mili va deixar d'existir el desembre del 2001 i, mesos després, el Codi penal i el Codi penal militar van ser reformats per eliminar els delictes relacionats amb la insumissió: amnistia per als prop de 4.000 insumisos processats.

El Ministeri de Defensa no té —o no vol facilitar— dades sobre el nombre d'objectors de consciència a les comarques gironines, però fonts ben informades apunten que a finals de la dècada dels noranta eren cap a la meitat dels nois en edat de fer el servei militar. Aquest article recull el testimoni de cinc gironins —dos objectors i tres insumisos— que expliquen la seva experiència en negar-se a fer la mili.

Empresonat a Sant Ferran

Mikel Zabala, biòleg marí jubilat, va ser un dels onze antimilitaristes empresonats l'any 1977 al castell de Sant Ferran de Figueres després d'haver ocupat la Caixa de Reclutes al passeig de Colom de Barcelona. Dies abans s'havien encadenat davant el Govern Militar, però els havien deixat anar després d'interrogar-los a la comissaria de Via Laietana. «El dia de l'assalt, però, ens van retenir a la caserna d'intendència. Ens deien que no estàvem detinguts, que érem transeünts. Quan portàvem una setmana tancats allà els vam dir que

>> Un grup de joves, l'any 1977, a la rambla de Figueres, durant una concentració contra el servei militar obligatori. (Foto: AJUNTAMENT DE GIRONA. CRDI.)

faríem una vaga de fam. Era al maig, es preparava la desfilada de la victòria i ens vam assabentar que vindria Julio Coloma Gallegos, capità general de Catalunya. Podíem rebre visites i ens duïen clavells vermells; acabava d'haver-hi l'alçament a Portugal. Van voler que netegéssim un local i ens hi vam negar. Gallegos es va empenyar i va dir prou», relata Zabala. El diumenge 15 de maig, onze dies després de l'assalt a la Caixa de Reclutes, la Guàrdia Civil els va detenir formalment i els va traslladar amb *jeep* al castell de Sant Ferran. «Era un matí lluminós; el contrast amb les cavallerisses on ens van tancar, molt fosques, era impactant. Dins d'aquella nau amb voltes hi havia una dotzena de testimonis de Jehovà que anaven rapats. Després vam saber que hi portaven mesos, tancats. Fotia una pudor acollonant, allà dins. Al fons de tot, dins d'un armari, hi havia un bidó de quitrà per fer-hi les necessitats», recorda. Les condicions eren indignes i, empesos per Santiago Fabré de Balanzó, que se sabia les normes de l'exèrcit, van escriure tres instàncies cadascun. «Al rei, al capità general de Catalunya i al comandant del castell», concreta Zabala. Una setmana després, la Guàrdia Civil els va baixar a la presó de Figueres, on van romanre quasi tres mesos. «Vaig aprofitar per passar moltes hores a la biblioteca i fer-hi la meva tesina sobre els briozous, dedicada a les forces armades», comenta. Quan la Guàrdia Civil els va tornar a traslladar a Sant Ferran van descobrir que havien transformat les cavallerisses: «Sota les mateixes voltes hi van crear apartaments de dues lliteres, lavabos amb dutxes i un fals sostre de guix. Davant una porta amb barrots hi havia una gran taula on podíem estar, amb llum. No es podien tenir llibres, però el fals sostre de guix era un bon amagatall. L'únic casat era jo i podia rebre visites de la meva dona. Portava una bossa amb doble fons i ens passava llibres. També s'enduien comunicats de premsa que es publicaven al *Mundo Diario*».

Durant el tancament, el col·lectiu antimilitarista va organitzar marxes al castell, que també va rebre la visita del diputat radical italià Marco Pannella, que acabava de fer una vaga de fam en suport als objectors. «Estàvem pendents del judici i del que ens podia caure; demanaven penes de vuit anys.

>> Mikel Zabala, el primer per l'esquerra i amb camisa de màniga curta, l'estiu del 1977 al castell de Sant Ferran de Figueres, entre un grup d'objectors empresonats. (Foto: ARXIU MIKEL ZABALA)

Però de cop i volta va arribar l'amnistia i ens van dir que ja podíem marxar. En total, vam estar tancats cinc mesos i escaig. Fer el servei eren divuit mesos; ens va sortir bé», destaca Zabala, que té un record prou amable d'aquella època. «Era un exèrcit de cartó pedra. Tot el sistema disciplinari es basava en la por a l'arrest, al fet que et traguessin el cap de setmana, però nosaltres ja

estàvem tancats! Eren tan burros que ni ens van separar. Allà vaig aprendre a tocar la guitarra i a practicar ioga. Si no fos pel patiment pel que ens podia passar, diria que va ser molt divertit», conclou.

Objector costi el que costi

Pep Masias, productor i documentalista, es va fer objector l'any 1984. Ho

>> Manifestació d'insubmisos, l'any 1992, per protestar contra el judici d'Anselm Díaz. Foto: AJUNTAMENT DE GIRONA. CRDÍ. DIARI DE GIRONA (PEP IGLÉSIAS).

>> Lluís Llach, Sebastià Salellas, Manuel Costa-Pau i Anselm Díaz, el 1992, poc abans que Llach i Costa-Pau s'autoinculpeessin d'haver induït Díaz a fer-se insubmís a la prestació social substitutòria. Foto: AJUNTAMENT DE GIRONA. CRDI. DIARI DE GIRONA (PEP IGLÉSIAS).

El maig del 1992, el cantautor Lluís Llach i l'escriptor i editor Manuel Costa-Pau es van autoinculpar davant del Jutjat d'Instrucció número 3 de Girona d'haver induït l'objector de Torroella de Montgrí Anselm Díaz a fer-se insubmís a la prestació social substitutòria

argumenta així: «Estava disposat a fer qualsevol cosa, el que fos, abans d'haver d'anar a la mili. Portava els cabells llargs i no podia suportar la idea que me'ls tallessin, ni haver de vestir un uniforme. I després el rotllo de la bandera espanyola, servir a una pàtria que no és la meva, rebre ordres absurdes... Impossible! Sort que vaig poder fer-me objector. Si no, em sembla que m'hauria fet desertor». Quan ell i en Jaume Angelats, amb qui feia teatre de carrer, van ser cridats a fer el servei, es van posar en contacte amb Xevi Planas, que ja feia temps que s'havia fet objector. «La llei reconeixia el dret a ser objector de consciència i deia que hauríem de fer un servei social substitutori, però no sabíem quin. Jo havia sentit a dir de tot: netejar boscos, anar a col·laborar amb

ONGs o amb missions al tercer món, anar a picar pedra granítica per omplir les vies de la RENFE... M'era igual, estava disposat a fer qualsevol cosa. En Xevi ens va explicar el que havíem de fer per ser objectors. Calia escriure una carta. No recordo a qui s'havia d'adreçar, però l'havíem de registrar al Gobierno Civil i calia explicar-hi les nostres raons. Lògicament, calia que fos políticament correcta. No podíem posar, per exemple: "Me la rebufen els putus militars i la seva puta bandera", ni "No soc espanyol, soc català!", ni "No vull defensar un estat monàrquic". Vaig escriure una carta en què em declarava pacifista. També va servir per a en Jaume, canviant els noms i les dades. Passat un temps, vam rebre una carta en què ens deien que l'estat reconeixia la nostra condició d'objec-

tors de consciència i que, com a tals, quedàvem exempts de fer el servei militar. També deia que més endavant ja ens comunicarien quina mena de servei social hauríem de fer. Molts anys després ens van notificar que en quedàvem alliberats».

Primer insubmís condemnat

El maig del 1992, el cantautor Lluís Llach i l'escriptor i editor Manuel Costa-Pau es van autoinculpar davant del Jutjat d'Instrucció número 3 de Girona d'haver induït l'objector de Torroella de Montgrí Anselm Díaz a fer-se insubmís a la PSS. «Ens autoinculpem davant l'abús d'unes lleis arcaiques i en solidaritat amb ell. Si jo em trobés en la seva circumstància, faria el mateix», va declarar Costa-Pau. Díaz va ser el primer insubmís jutjat i condemnat a Girona. La pena era de dos anys i quatre mesos, però la mateixa jutgessa que el va condemnar, Pilar Rovira, en va demanar l'indult. No va ser atorgat ni denegat pel Govern, i el cas va prescriure. «Les lluites que semblen utòpiques són les que fan evolucionar i avançar la societat. Hem assolit un petit triomf, però no ens podem adormir. El repte és eliminar els exèrcits a tot arreu», deia l'any 1999 Díaz, biòleg de professió, en declaracions a la REVISTA DE GIRONA.

Relleu generacional

El cantant i lletrista Joanjo Bosk va començar a interessar-se per l'antimilitarisme el 1991, quan tenia quinze anys. «Em movia per l'esquerra *independe* i ja se'n parlava, però aviat me'n vaig distanciar. En vaig prendre consciència quan s'apropava la mili. Tenia molt presents les històries del meu avi. Va viure la Guerra Civil quan era adolescent i, després de resultar greument ferit per un tros de metralla, va desertar de les tropes republicanes, i això quasi li va costar la vida. Aquell testimoni sempre m'ha recordat la finalitat dels exèrcits», subratlla. «Em vaig fer del MOC de l'Alt Empordà. La proximitat de la base militar de Sant Climent Sescebes havia generat un cert moviment entre els joves dels anys setanta i vuitanta. Nosaltres érem el relleu d'aquella generació de pioners, que ho havien tingut més complicat», explica. El 1993 van formar l'Assemblea Antimilitarista de l'Alt Empordà. «Vam fer

«Tenia marge per rumiar, sobre aquest tema, i acabar de decidir si tenia clara la insubmissió. Cada cop em vaig tornar més *punki*, més radical. A Navarra i Euskadi hi fotien molta canya; hi havia gent a la presó per aquesta causa. Vaig conèixer gent amb idees similars i tenia clar que la unió fa la força.»

moltes accions, com ara el Concert Antimilitarista del 1994 al poliesportiu de Figueres. Ho vam petar! Aquell mateix any vaig presentar-me com a insubmís juntament amb un centenar de joves més als jutjats de Girona, sempre amb el suport jurídic d'en Sebastià Salellas i la penya de la Maret de Salt, Mili KK i Assemblea Antimilitarista. El 1995 vam aconseguir que el Ple de l'Ajuntament aprovés una moció per declarar Figueres com a ciutat insubmisa, negar-se a tallar els joves i donar suport jurídic als insubmisos. La moció va fracassar al cap de poc, però allà queda l'intent». Bosk va optar per declarar-se insubmís a l'exèrcit directament, sense fer-se abans objector de consciència. «Havia d'ingressar a l'exèrcit de terra de Madrid, on encara m'esperen. Em van jutjar el 1999, just quan s'estava tramitant la llei de despenalització de la insubmissió. Eren els anys del tercer grau; els joves complien les penes passant nit al presidi. Tot i que no vaig ingressar a la presó, van inhabilitar-me durant quatre anys per treballar a l'Administració i no sé quantes coses més. En aquell moment formava part de la CNT i l'Ateneu Llibertari de Figueres. Sempre agrairé el suport que em van donar.»

>> Joaño Bosk, a primer terme, amb la resta de components del grup Zulo, l'any 1994, quan es va declarar insubmís. (Foto: ARXIU JOAÑO BOSK)

La unió fa la força

El cuiner i ferrer Txema Martos és de la mateixa generació que Bosk i també es va declarar insubmís, tot i que en el seu cas abans es va fer objector de consciència. «Als tretze anys tenia tendència a la música alternativa i moltes bandes parlaven del tema. A més, passava els caps de setmana a Vilartolí, un veïnat molt proper a la base de Sant Climent Sescebes. Tenia amics més grans que feien la mili i m'explicaven que era una merda: feien guàrdies i cobraven 1.100 pessetes al mes, els sergents els donaven pel cul... Tot aquest moviment s'anava fent més fort. Hi havia por, sí: ens podien fotre a la presó. La família, sobretot els pares, ens advertien que no ho havíem de fer, que ens portaria conseqüències negatives», recorda. Als setze anys, però, va tirar pel dret i es va

fer objector. Ho resumeix així: «Tenia marge per rumiar, sobre aquest tema, i acabar de decidir si tenia clara la insubmissió. Cada cop em vaig tornar més *punki*, més radical. A Navarra i Euskadi hi fotien molta canya; hi havia gent a la presó per aquesta causa. Vaig conèixer gent amb idees similars i tenia clar que la unió fa la força. El cas és que em vaig fer insubmís i em vaig quedar amb la incertesa de veure què passaria. El sentiment era de dir: "Poseu-nos les manilles, si voleu. Encara que ens tanqueu no farem la mili". Va ser una decisió presa molt a consciència, i la sensació era molt bona. Hi ajudava molt que féssim pinya entre nosaltres. Amb el temps, a casa van assumir-ho, tot i que sempre hi havia algú que deia que érem uns covards. Fins que un bon dia em van avisar: quedàvem indultats».